

REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMA HİZMETLERİNİN EĞİTİM ÖĞRETİMDEKİ YERİ

Rehberlik hizmetleri, ülkemizin eğitim sisteminde çok eski sayılmaz. Son on yıldır yaygınlaşmakla birlikte, ne olduğu ya da ne olmadığı gerek okullarda gerekse ailelerde ve öğrenciler arasında tam olarak anlaşılabilmiş değildir. Aslında tam anlamıyla kullanıldığında eğitimde yararları reddedilemez. Ve rehberlik hizmetlerinin ilkeleri, ne olduğu, ne olmadığı, hizmetteki görev dağılımının nasıl olduğu tam olarak bilinmediği için, bu önemli hizmet "**angarya, boş iş, kâğıt israfı**" olarak algılanmaktadır. Bundan dolayı, okulumuzun psikolojik danışmanı olarak bu yazımda siz değerli okuyuculara rehberlik hizmetleriyle ilgili önemli noktalardan bahsedeceğim.

Rehberlik Hizmetlerinin Tanımı

Rehberliğin pek çok tanımı yapılabilir. Bunlardan bazıları, en kısa şekliyle şunlardır:

- * Rehberlik; problem çözebilmesi, bağımsız hale gelebilmesi ve içinde yaşadığı toplumun sorumlu bir üyesi olabilmesi için bireye verilen profesyonel yardım sürecidir.
- * Rehberlik; demokratik ortam içinde bireyin kapasite ve yeteneklerini en uygun biçimde geliştirmeyi amaçlayan ve uzman kişilerce verilen tüm eğitim programının bir parçası olarak sunulan hizmetlerdir.
- * Rehberlik; bireye kendini anlaması, çevredeki olanakları tanıması ve doğru kararlar vererek özünü gerçekleştirebilmesi için yapılan sistematik ve profesyonel yardım sürecidir.
- * Rehberlik; bireye, kendini anlaması, problemlerini çözmesi, gerçekçi kararlar alması, kapasitelerini kendine en uygun düzeyde geliştirmesi, çevresine dengeli ve sağlıklı bir uyum yapması ve böylece kendini gerçekleştirmesi için uzman kişilerce verilen psikolojik yardımdır.

Bu tanımlamalardan yola çıkarak, rehberlik hizmetlerinin özellikleri hakkında genellemeler yapabiliriz:

1. Rehberlik, bir süreçtir. Yararları anında gözlemlenemeyebilir. Bu zaman dilimi uzun ya da kısa olabilir.
2. Rehberlik yardımı, bireye dönüktür. Dolayısıyla, öğrenci merkezlidir. Asıl olan, öğrencidir.
3. Rehberlik, bilimsel ve **profesyonel** bir yardımdır. Psikolojik danışma hizmetini, bu konuda eğitim almış kişiler (psikolojik danışmanlar) verir ve bu profesyonel bir iştir.
4. Rehberliğin esası, bireyin kendini gerçekleştirmesine yardım etmektir. Yani rehberlik hizmetlerinin layıkıyla uygulanmasının sonucunda birey (öğrenci) kendi eksikliklerini bilir, yeteneklerini bilir, kendisini tanır, insanlarla duygudaşlık (empati) kurmayı öğrenir, dolayısıyla günümüz okullarının temel problemlerinden biri olan ve "okulda şiddet" olarak bilinen olgunun engellenmesi bir anlamda okulda rehberlik faaliyetlerine verilen önem ve özen ile doğru orantılıdır.

Rehberliğin ne olduğuna kısaca değindik. Şimdi de rehberliğin **ne olmadığına** kısaca değinmek uygun olacaktır:

1. Rehberlik; çocuğun elinden tutup yürütmek, bütün ihtiyaçlarını karşılamak **değildir**.
2. Rehberlik; öğrenciyi korumak, her sıkıntıdan kurtarmak, problemlerini çözmek için doğrudan yardım yapma **değildir**.
3. Rehberlik; öğrenciye öğüt vermek, telkinde bulunmak, tavsiye yapmak değildir.
4. Rehberlik; öğrencilere test uygulamak, anket yapmak, fiş doldurmak dosya tutmak gibi rutin işler **değildir**.
5. Rehberlik; okulda disiplini sağlama, öğrencileri tehdit etme, kontrol altında bulundurma, onları yargılama işi **değildir**.
6. Rehberlik; idarenin istek ve arzularını öğrencilere dayatmak (empoze etmek), öğrenci ile okul idaresi arasında aracılık etmek işi **değildir**.
7. Rehberlik; öğrencilerin devamsızlıklarını incelemek, karne yazmak, sekreterlik yapmak **değildir**.
8. Rehberlik; öğrenciyle ahbaplık etmek, sohbet yapmak, dertleşmek **değildir**.
9. Rehberlik; öğrencinin şikâyet edilebileceği, fişleneceği, azarlanacağı bir servis **değildir**.
10. Rehberlik hizmetleri içerisinde olan psikolojik danışma hizmetleri kesinlikle "muhabbet, sohbet, havadan sudan konuşma" eylemi **değildir**.

Rehberlik Hizmetleri Kapsamında Ailelere Öneriler

Bazı kaynaklarda eğitimin üç ayağı (okul, öğrenci, veli) olduğu söylenir. Ancak bana göre, üç tane ayağı olan bir masa asla uzun süre ayakta kalamaz, bir yerden sonra yükü kaldıramaz ve devrilir. Ve bana göre eğitim "çok ayaklı" bir olgudur. Eğitimin elbette en önemli unsurları okul, öğrenci ve velidir. Ancak, bunun dışında da eğitimi etkileyen pek çok unsur vardır: Televizyon, gazeteler, ekonomik durum, okulun bulunduğu çevre, öğrencinin yaşadığı çevre ve mahalle, komşuluk ilişkileri ve daha pek çok unsur eğitime direkt etki eden şeylerdir.

Ailelere verilecek ilk öneri, anne ve babanın çocuğa model olması konusudur. Bazı aileler, çocuklarını şikâyet ederler "**Ders çalışmıyor, sorumluluklarını ve görevlerini yerine getirmiyor, kitap okumuyor!**" diye sıralarlar şikâyetlerini. Şu bir gerçektir ki çocuklar sözle söylenenleri yerine getirmekten ziyade, yapılanları taklit etmektedir. En basit bir örnekle; bir anne ya da baba hiç kitap okumuyorsa (çocuk, anne ve babasını kitap okurken görmüyorsa), o anne ve babanın çocuğa kitap okumasını söylemelerinin çocuk açısından çoğu zaman bir anlamı yoktur. Çocuğunuzun kitap okumasını istiyorsanız, onun sizi elinizde kitapla görmesini sağlayın. Çocuğunuzun ders çalışmasını istiyorsanız, ders çalışmaları için ortam hazırlayın. Çocuk, ailesinin aynasıdır ve ailesini yansıtır. Çocuğunuzun bir evlat ve bir öğrenci olarak sorumluluklarını yerine getirmesini istiyorsanız, ilk önce siz bir veli olarak sorumluluklarınızı yerine getirmelisiniz. Bunlar genelde çok basit şeyler gibi görünse de önemlidir; ders çalışma ortamını düzenleyin, beslenmesine dikkat edin, kılık kıyafetine ve temizliğine özen gösterin.

"Benim zamanımdayken..." diye başlayan cümleler kurmayın. Çünkü sizin zamanınız farklıydı, şimdi farklı... Sizin zamanınızda belki her şey daha kolaydı. Şu anda ise çocukları ve gençleri çeken pek çok uyarıcı var; bilgisayar, internet, bilgisayar oyunları, internet kafe, MP3 çalar, cep telefonu, markalı giysiler, uydu kanalları... Bunların kaçısı sizin zamanınızda vardı ve dolayısıyla bunların kaçısı sizin davranışlarınızı etkiliyordu siz o yaşlardayken? Sizin zamanınızda uyarıcı sayısı azdı, şimdi ise çok fazla, dolayısıyla şu anki çocukların davranışlarıyla sizin çocukluğunuzdaki davranışlarınız arasındaki farklılıkların olması ve çeşitli durumlar konusunda uyumsuzluk yaşayıp bocalamaları çok doğaldır. Yani şimdiki çocukların işi çok daha zor ve çok daha fazla bocalamalar yaşıyorlar.

Okulla her zaman işbirliği içinde olun. Okulun rehber öğretmeniyle sürekli iletişim halinde olun. Vereceğiniz en ufak ayrıntı, onların rehberlik hizmetinden ve dolayısıyla eğitim öğretimden daha iyi yararlanmalarını sağlayacaktır. Hiç unutmuyorum, davranışlarında farklılıklar gözlenen (hırçınlık, sorumsuzluk gibi) küçük bir öğrencimle görüşürken, ona resim çizdirmiştim. Ailesinin resmini çok basit bir şekilde çizmesine rağmen, yoğun kardeş kıskançlığı durumu yaşadığı çok net şekilde belli olmuştu çizdiği resimden.

Çocuğunuzu başka çocuklarla kıyaslamayın. **"Falancanın oğlu/kızı iyi not almış, seninki neden düşük?"** gibi cümleler kurmayın. Biliyorum ki bu tür kıyaslamalar yapmaktaki amacınız tamamen iyi niyetinizden kaynaklanıyor ve **"Çocuğumu falanca çocukla kıyaslarsam belki daha iyi ders çalışır, belki daha başarılı olur."** diye düşünüyorsunuz. Ancak, iyi niyetle hareket etmenize rağmen çocuk bunu yanlış anlayacaktır ve kendine güveni eksilecektir. Nasıl ki çocuğunuz **"Falancanın annesi/babası çocuğuna şöyle bir ayakkabı almış!"** diye çıkışsa ve belki ekonomik şartlardan dolayı çocuğunuza öyle bir ayakkabı alamadığınızda bunu kendinizde bir eksiklik olarak algıyorsanız (ve dolayısıyla çocuğunuzun yaptığı kıyaslamaya üzülürsünüz), sizin de çocuğunuzu başkalarıyla kıyaslamanız benzer şekilde çocuğunuzu üzecek ve eksiklik duygusuna neden olacaktır.

Çocuğunuzu ne çok serbest bırakın, ne de onun her davranışını kontrol ederek onu sıkın. Çok serbest olduğunda başına buyruk biri olarak yetişecektir, her istediği yapıldığında ileriki yaşlarda sıkıntılar çekecektir, büyüdüğünde (ve evlendiğinde) eşi belki her istediğini yerine getirmeyecektir ve bundan dolayı ailevi sorunlar yaşayacaktır. Küçük bir ayrıntıdır, ama sonuçları önemli olur. Benzer şekilde; çocuğunuzu her an kontrol etmek istediğinizde, onun kendine güveninin gelişmesi için bazen tek başına hareket etmek istemesi durumunda sürekli onu korur ve müdahaleci olursanız, ileriki yaşlarında "çekingen, pısrık, başkalarından çok kolay bir şekilde etkilenen, pasif, silik, kendine güvenmeyen" bir birey haline gelecektir. Bu da doğal olarak yaşamını ve başkalarıyla ilişkilerini olumsuz etkileyecektir. Yani sözün özü; çocuğunuzun kendine güvenmesini sağlamalısınız, sorumluluklarını bilen bir birey olarak yetişmesini sağlamalısınız, bunun için de başarabileceği ve üstesinden gelebileceği ufak tefek görevler vermelisiniz. Örneğin; bir çocuk evde ufak tefek tamiratlar yapan babasına yardım ettiğinde, yemek yapan annesine yardım ettiğinde, ufak tefek alışverişleri kendisi yaptığında, kendine güven duygusu gelişir.

SONUÇ: Eğitim öğretimde aile önemli bir parçadır. Eğitim okulda ve ailede verilir. Okulda ortalama 6 saat geçiren bir çocuk, okul dışında 18 saatini geçiriyor demektir. Dolayısıyla eğitim sadece okul demek değildir. Aile, eğitimin çok önemli bir parçası olduğu için

velilerin okulla sürekli iletişimde bulunması gerekir. Bu yazımı, yıllar önce yaşadığım bir örnekle bitirmek istiyorum. Yıllar önce, çalıştığım bir başka okulda, sorunlar yaşayan bir genç vardı. Sorumsuz, ilgisiz, sorunlu bir öğrenciydi. Anne ve babasını defalarca okula çağırmamıza rağmen okula gelen giden olmamıştı. En sonunda ısrarlar üzerine, babası okula geldi. Biraz konuştuk. Anladığım kadarıyla aile çocukla pek fazla ilgilenmiyordu. Ama harçlığını eline veriyor, onu iyi giydireyor ve iyi besliyordu, sorunlarıyla pek ilgilenmiyordu. Laf arasında babasına **"Telefonunuz, otomobiliniz, ya da televizyonunuz bozulsa ne yaparsınız?"** diye sordum. Beyefendi, **"Hemen, anında tamirciye götürürüm."** diye cevap verince kendimi tutamayıp **"Be adam, çocuğunda sıkıntı var, çocuğun arkadaşlık ilişkilerinde sorunlar var, davranışlarında sıkıntı var, çocuğun alarm veriyor, yani çocuğunun bir anlamda tamirata ihtiyacı var, neden çağırmamıza rağmen okula gelmiyorsun ve okula gelip durumu konuşmak için on kez çağırmamız gerekiyor?"** diye cevap verdiğimde başını öne eğip susmuştu. Yani sözün özü, çocuklar hepimizindir. Onları anlamaya çalışmak, sorunlarını zaman geçirmeden çözmek, kendilerine güvenmelerini ve başarılı bireyler olmalarını sağlamak, vatana millete (ve kendilerine) faydalı insanlar olarak yetişmelerini sağlamak istiyorsak işbirliği yapmamız şarttır.

Onur G. HİTİT

Psikolojik Danışman